MALTA

QORTI CIVILI
PRIM' AWLA

ONOR. IMHALLEF
JOSEPH ZAMMIT MC KEON

Seduta tas-17 ta' Settembru, 2013

Citazzjoni Numru. 1084/2006

Avukat Ann Fenech (I.D 28763M) kif debitament awtorizzata bhala mandatarja ghan-nom u in rapprezentanza ta` Kaptan Alfred Fremal bil-Passaport Belgjan bin-Numru 591199 u b`digriet tat-13 ta` Jannar 2011 il-Kaptan Alfred Fremal assuma l-atti minflok il-mandatarja Avukat Ann Fenech

kontra

Il-bastiment 'Gran Michelangelo' proprjeta` tas-socjeta` estera Soc. G & C S.r.l

u

Dr. Mark Busuttil u PL Luisa Tufigno nominati b`digriet tat-28 ta` Dicembru 2006 bhala kuraturi deputati sabiex jirrapprezentaw lis-socjeta` estera Soc. G & C S.r.l., u b`digriet tad-29 ta` Jannar 2007 is-socjeta` Fish and Fish Limited C-14268 assumiet l-atti tal-kawza ghas-socjeta` estera Soc. G & C S.r.l.. u

b`digriet tas-16 ta` April 2007 il-Qorti rrevokat *contrario imperio* id-digriet tad-29 ta' Jannar 2007, u b`digriet tal-14 ta` Lulju 2011 il-Qorti ordnat is-sostituzzjoni tal-kuraturi Dr. Mark Busuttil u PL Luisa Tufigno b`Joseph Caruana u David Azzopardi bhala mandatarji specjali tas-socjeta` estera G & C s.r.l, u dan b`effett mit-13 ta` Gunju 2007

u

s-socjeta` Maltija Fish & Fish Ltd (C-14268)

Il-Qorti :

I. Preliminari

Rat ir-rikors guramentat prezentat fl-4 ta` Dicembru 2006 li jaqra hekk –

1. Peress illi r-rikorrenti huwa s-sid tal-bastiment 'Capitan San Marco'.

2. Peress illi l-bastiment 'Capitan San Marco' kien fl-erbatax (14) ta` Dicembru 2005 marbut f`nofs il-bajja ta` Marsaxlokk u dan kif jidher mill-pjanta annessa (Dok. AF 1).

3. Peress illi waqt il-lejl tal-erbatax (14) ta` Dicembru 2005 il-bastiment 'Gran Michelangelo' li huwa proprjeta` tas-socjeta` estera Soc. G & C S.r.l (Dok. AF 2) u operat minn Fish & Fish Ltd, qata` c-cimi tieghu u baqa` diehel gol-'Capitan San Marco' u kkawzalu danni sostanzjali, kif jidher mill-istima hawn annessa u mmarkata Dok. AF 3.

4. Peress illi fil-hmistax (15) ta` Dicembru r-rikorrenti kien baghat rapport tal-incident lis-Sur Charles Schembri, Direttur tal-Portijiet, Awtorita` Marittima ta` Malta ; lill-Kaptan Richard Gabriele, Kaptan Tal-Port, Awtorita` Marittima ta` Malta ; lill-ufficjal tal-ghassa, l-ghassa ta` Birzebbuga u lil Kevin Ghirxi, Investigatur tal-Incidenti, Awtorita` Marittima ta` Malta, hawn anness bhala Dok. AF 4.

5. Peress illi ma hemm ebda dubju li d-danni sostanzjali li gew ikkawzati lill-bastiment 'Capitan San Marco' gew ikkawzati mill-bastiment 'Gran Michelangelo' u minhabba n-negligenza, l-imperizja, htija u nuqqas ta` hsieb tas-sidien u l-operaturi tal-bastiment 'Gran Michelangelo'.

6. Peress illi d-danni sofferti mir-rikorrent m`humiex limitati ghad-danni fizici izda jinkludu wkoll telf ta` dhul in vista tal-fatt li l-hsarat ikkawzati lill-'Capitan San Marco' kienu tant li dan il-bastiment ma setax jintuza ghan-negozju tar-rikorrent.

7. Peress illi l-konvenuti solidalment bejniethom jew min minnhom huma responsabbli ghad-danni kkawzati lir-rikorrent.

Ghaldaqstant ir-rikorrent umilment jitlob lil din l-Onorabbli Qorti sabiex :

1. Tiddikjara li l-bastiment 'Capitan San Marco' sofra danni konsiderevoli b`kagun tat-tort tal-konvenuti.

2. Tiddikjara li minhabba dan ir-rikorrent sofra danni sostanzjali.

3. Tiddikjara li l-bastiment 'Gran Michelangelo' u/jew is-sid tieghu u/jew Fish & Fish Ltd solidalment jew min minnhom huma responsabbli ghad-danni sofferti mir-rikorrent.

4. Tillikwida d-danni sofferti mir-rikorrent jekk hemm bzonn bin-nomina ta` periti sabiex jassistu lil din l-Onorabbli Qorti.

5. Tordna lill-konvenuti solidalment jew min minnhom ihallas id-danni lir-rikorrent kif likwidati.

Bl-ispejjez, inkluzi dawk tal-mandat ta` qbid u tal-mandat ta` mpediment ta` partenza u bl-ingunzjoni tal-konvenuti ghas-subizzjoni.

Rat il-lista tax-xhieda ndikati attur u l-elenku tad-dokumenti esebiti.

Rat ir-risposta guramentata tas-socjeta` estera G&C S.r.l proprjetarja tal-bastiment Gran Michelangelo, u tas-socjeta` Maltija Fish and Fish Ltd. (C-14268) prezentata fil-5 ta` Jannar 2007 li taqra hekk –

1. Illi t-talbiet attrici in kwantu rivolti lejn is-socjeta` eccipjenti Fish and Fish Limited huma nfondati fil-fatt u fid-dritt in kwantu ma hemm assolutament ebda relazzjoni jew involviment guridiku bejn l-attrici noe u l-imsemmija socjeta`.

2. Illi t-talbiet attrici huma nfondati fil-fatt u fid-dritt peress illi kif jista` jigi ampjament pruvat waqt it-trattazzjoni tal-kawza ma kien hemm ebda negligenza da parti tal-eccipjenti fl-akkadut imsemmi fir-rikors promotur.

3. Illi ghandu jirrizulta illi l-maltemp fil-gurnata in kwistjoni matul il-lejl ikkawza danni sia lill-bastiment Gran Michelangelo wkoll lill-bastiment Capitan San Marco tant illi entrambi nhallu mill-irmigg taghhom u spiccaw inkaljaw f`xulxin kif instabu mill-partijiet.

4. Illi pero` ghandu wkoll jirrizulta illi waqt illi l-bastiment Gran Michelangelo ccaqlaq mill-parti tal-irmigg ta` qieh il-bahar u ghalhekk mhux minhabba xi negligenza jew imperizja da parti tal-eccipjenti, min-naha l-ohra l-Captan San Marco nhall minfejn kien peress illi qata` c-cimi tieghu mill-parti ta` fuq u dan certament minhabba negligenza u mperizja da parti tar-rikorrenti.

5. Illi jsegwi illi fil-konfront tal-eccipjenti, ma jista` jigi addebitat ebda tort tal-akkadut.

6. Illi jsegwi ghalhekk illi m`hemmx danni x`jigu likwidati fil-konfront tal-eccipjenti.

7. Illi ulterjorment u assolutament minghajr pregudizzju ghall-premess jirrizulta illi d-danni allegati deskritti f`dokument AF 3 huma ferm u ferm esagerati.

8. Illi jsegwi illi m`hemmx lok ghal ebda hlas kundanna ghall-hlas ta` kull tali eventwali danni fil-konfront ta` l-eccipjenti.

9. Illi ulterjorment peress illi l-bastiment Gran Michelangelo irraporta danni bhala rizultat ta` dan l-inkaljar, mhux biss l-eccipjenti m`ghandhomx iwiegbu ghat-talbiet tar-rikorrenti, izda fil-kaz de quo hemm lok ghal proceduri ghad-danni kontra l-istess rikorrenti u l-

istess bastiment, liema proceduri qeghdin jigu prezentati kontestwalment ma` dan l-att.

Salvi eccezzjonijiet ulterjuri.

Rat il-lista tax-xhieda ndikati mill-konvenuti G & C s.r.l u Fish and Fish Ltd.

Rat ir-risposta guramentata tal-kuraturi deputati l-Av. Mark Busuttil u PL Luisa Tufigno prezentata fit-2 ta` Frar 2007 fejn iddikjaraw illi ma kienux edotti mill-fatti u ghalhekk irriservaw li jipprezentaw risposta motivata fi stadju ulterjuri.

Rat il-lista tax-xhieda ndikati mill-kuraturi deputati.

Rat il-verbal tal-udjenza tas-26 ta` Frar 2007 quddiem din il-Qorti diversament presjeduta fejn id-difensuri qablu illi din il-kawza u dik bin-Nru 7/2007 jinstemghu kontestwalment u li l-provi li jingabru f`wahda jkunu jghoddu ghall-ohra.

Rat id-digriet ta` din il-Qorti diversament presjeduta moghti fl-udjenza tas-16 ta` April 2007 fejn, ghar-ragunijiet illi tat, irrevokat *contrario imperio* d-digriet taghha tad-29 ta` Jannar 2007 u ordnat li s-socjeta` konvenuta estera G & C s.r.l. tibqa` rapprezentata mill-kuraturi deputati nominati.

Rat in-nota b`dokument li pprezentaw Joseph Caruana u David Azzopardi fit-13 ta` Gunju 2007 li biha ddikjaraw illi kienu qeghdin jirrapprezentaw lis-socjeta` konvenuta G & C s.r.l. fil-kawza tal-lum.

Rat is-sentenza ta` din il-Qorti diversament presjeduta tat-30 ta` April 2008 (li kienet preceduta minn skambju ta` noti ta` osservazzjonijiet) fejn, ghar-ragunijiet illi tat, cahdet l-ewwel eccezzjoni tal-konvenuta Fish & Fish Limited, spejjez ghall-istess socjeta` konvenuta.

Rat id-digriet ta` din il-Qorti kif presjeduta moghti fit-13 ta` Jannar 2011 fejn laqghet it-talba tal-Kaptan Alfred Fremal sabiex jassumi l-atti bhala attur fil-kawza tal-lum minflok l-Av. Ann Fenech li kienet il-mandatarja tieghu.tal-kawza.

Rat il-verbal tal-udjenza tal-14 ta` Lulju 2011 fejn il-partijiet qablu li l-provi kollha li nstemghu fil-kawzi bin-Nru 832/2006 JZM u bin-Nru 7/2007 JZM ikunu jghoddu bhala prova ghall-fini tal-kawza tal-lum.

Rat il-provi kollha li ngabru mill-Qorti fil-kawza tal-lum, kif ukoll rat l-atti tal-kawzi bin-Nru 832/2006 JZM u bin-Nru 7/2007 JZM.

Rat in-noti ta` osservazzjonijiet tal-partijiet.

Semghet is-sottomissjonijiet finali tad-difensuri tal-partijiet.

Rat id-digriet moghti fl-udjenza tas-7 ta` Frar 2012 fejn halliet il-kawza ghas-sentenza.

Rat il-bqija tal-atti tal-kawza.

Ikkunsidrat :

II. Responsabilita`

1. Generali

**<u>L-atti tal-process ta` din il-kawza jaqbzu l-1,100 pagna</u>. Maghhom iridu jinghaddu l-atti tal-kawzi *Achtelstetter vs M/V Gran Michelangelo (Rik. Gur. Nru. 832/06)* u *Fish and Fish Ltd et vs Avukat Ann Fenech et (Rik. Gur. Nru. 7/07)* ghaliex il-partijiet fit-tliet kawzi, bl-adezjoni tal-Qorti, qablu illi kull prova li tingabar f`kawza tkun tghodd bhala prova fl-ohrajn.** Konsiderevoli fl-ghadd kienu provi li kienu karatterizzati mhux biss minn xiehda dettaljati u kontroezamijiet <u>serrati</u> izda anke mill-produzzjoni ta` kwantita` ta` ritratti u dokumenti ohra.

<u>Ma tressaq l-ebda xhud li ra l-habta bejn id-dghajjes in kwistjoni</u>. L-unici xhieda li bir-rakkont taghhom <u>qarrbu l-aktar</u> ghall-hin tal-incident kienu Raymond Bugeja u Dieter Achtelstetter, dan tal-ahhar sid tal-*Ocean Lady.* Diversi kienu l-persuni li xehdu dwar dak li gara wara l-incident. Xehdu wkoll persuni esperti fil-qasam taghhom. Ghal dawn il-provi, il-partijiet ghamlu ampja riferenza fin-noti ta` sottomissjonijiet twal u dettaljati taghhom. A skans ta` ripetizzjoni, din il-Qorti taghmel riferenza ghall-provi fl-assjem taghhom.

2. Fatti

L-attur huwa s-sid tal-bastiment *Capitan San Marco* (“*Capitano San Marco”).* Is-socjeta` konvenuta estera G & C srl hija s-sid tal-bastiment *Gran Michelangelo* (“*Gran Michelangelo*”). Is-socjeta` konvenuta Fish & Fish Limited hija l-operatur tal-*Gran Michelangelo* u responsabbli ta` l-irmigg tieghu – fatti **<u>mhux kontestati</u>** minn din is-socjeta` konvenuta – ara n-nota taghha. Dieter Achtelstetter huwa s-sid tal-bastiment *Ocean Lady* (“*Ocean Lady*”). Il-

kontendenti fil-kawza tal-lum huma : a) l-attur ; b) il-konvenut *Gran Michelangelo* ; c) il-konvenuta G & C srl ; **u** d) il-konvenuta Fish & Fish Limited.

Il-Qorti taghmel riferenza ghal Dok AV1 u Dok JC1. Dan tal-ahhar juri kif kienu posizzjonati t-tliet dghajjes **qabel** l-incident.

Il-*Capitan San Marco* huwa *sailing boat* ta` 100 tunellata. Kien f`nofs il-bajja ta` Marsaxlokk. Skond l-attur, kien marbut mal-baga tieghu fuq erbat ihbula (*mooring ropes*). It-tul ta` bejn il-hbula u l-bastiment kien ta` circa 17-il metru. Tnejn mill-hbula kienu ta` 36 mm kull wiehed u kienu marbuta fuq kull naha tal-pruwa (i.e. fuq quddiem), habel iehor ta` 42 mm kien marbut fuq il-*port side* (i.e. fuq il-genb tal-bastiment li jigi fuq ix-xellug meta thares lejn il-pruwa) u habel iehor ta` 100 mm fuq l-*starboard side* (i.e. fuq il-genb tal-bastiment li jigi fuq il-lemin meta thares lejn il-pruwa). L-erbat ihbula kienu marbuta ma` katina li kienet mwahhla ma` blokka tal-konkos li kienet f`qiegh il-bahar. Il-katina kienet qeghda tinzamm `il fuq permezz ta` baga. Kien hemm ukoll *preventor rope* li jintuza biex taqbad il-baga qabel torbot maghha. Kien hemm ukoll qafla li torbot il-hbula fuq il-port side mal-baga halli l-hbula ma jithabblux mal-katina meta d-dghajsa ddur effett tar-rih. Il-mod kif kien l-irmigg tal-*Capitan San Marco* huwa kontestat mill-konvenuti ghaliex isostnu li l-attur kien jorbot *qasir*, mhux bl-erbat ihbula, bi hbula irqaq milli semma l-attur, u bi hbula minghajr plastic protettiv li jipprotegi l-hbula milli jhokku mal-pruwa tal-istess bastiment.

Aktar `il barra mill-*Capitan San Marco*, fuq quddiem lejn ix-xellug, madwar 180 metru boghod, kien hemm il-*Gran Michelangelo* marbut ma` baga safra. Il-GM ghandu stazza ta` 75 tunellata. Il-baga kienet marbuta ma` qiegh il-bahar permezz ta` katina ohra.

L-*Ocean Lady* kienet ormeggjata lura mill-*Capitan San Marco* fuq ix-xellug.

Skond ir-rapport tat-temp ghal dak il-lejl, ir-rih sal-10.45 p.m. tat-13 ta` Dicembru 2005 kien mill-Grigal. Bejn l-10.45 p.m. sas-12.45 a.m., ir-rih dar ghal-Lvant. Bejn s-12.45 a.m. sas-1.45 a.m., ir-rih dar ghal Xlokk. Bejn is-1.45 a.m. sal-4.15 a.m., ir-rih dar ghal Nofsinhar. U bejn l-4.15 a.m. u l-5.15 a.m., ir-rih kien Nofsinhar / Xlokk. Bejn il-10.45 p.m. u s-1.15 a.m. ir-rih lahaq l-40 kmfs b`*gusting speeds* ta` 55 kmfs. Bejn s-1.45 a.m. u l-4.15 am is-sahha tar-rih varjat minn 15 kmfs fis-1.15 a.m. ghal 25 kmfs fl-4.15 a.m.

Billi ma tressaq l-ebda xhud tal-incident, id-dinamika tista` tigi stabbilita minn numru ta` fatturi fosthom (izda mhux biss) id-direzzjoni tar-rih, is-sahha tar-rih, fejn instabu t-tliet bcejjec tal-bahar wara l-incident, il-hsara li kellhom u l-qaghda tal-hbula, bagi, ktajjen u attrezzi ohra taghhom.

Id-Dok JC2 juri kif spiccaw it-tliet bcejjec tal-bahar wara l-incident.

Wara l-incident, il-*Capitan San Marco* u l-*Gran Michelangelo* instabu fil-parti l-baxxa tal-bajja ta` Marsaxlokk maghrufa bhala *Il-Maghluq* mwahhlin ma` xulxin u bejniethom l-*Ocean Lady.* Il-wires li kienu qeghdin jorbtu l-arblu ta` quddiem tal-*Capitan San Marco* mal-pupress (*bowsprit*) li johrog `il barra mill-pruwa spiccaw mhabbla mal-katina tal-baga tal-*Gran Michelangelo.* Il-*Capitan San Marco* spicca minghajr pupress. Kif il-wires inqatghu, il-*Gran Michelangelo* nhall minn mal-parti ta` quddiem tal-*Capitan San Marco*. Il-*Gran Michelangelo* baqa` marbut mill-pruwa mal-baga tieghu li maghha kien hemm parti mill-katina li qabel l-incident kienet qed izzomm il-baga ma` qiegh il-bahar.

Mal-baga tal-*Gran Michelangelo* kien maqbud l-*Ocean Lady.*

3. <u>Dritt</u>

Bhala konsiderazzjoni ta` dritt, fin-nota tieghu, l-attur jaghmel riferenza ghall-**<u>Art 347 tal-Att dwar il-Bastimenti Merkantili (Kap 234)</u>** li jaqra hekk –

Bla hsara ghad-disposizzjonijiet ta' din it-Taqsima ta' dan l-Att, u ghal kull eskluzjoni jew limitazzjoni ohra provduta bil-ligi dwar il-garr ta' merkanzija jew xort'ohra, is-sid ta' bastiment ikun responsabbli ghall-obbligi kollha kuntratti mill-kaptan dwar il-bastiment, u jkun responsabbli ghal kull danni li jigri b`ghemil jew b'nuqqasijiet fin-navigazzjoni jew fit-tmexxija tal-bastiment.

L-obbligu li ghalih qeghda tirreferi din id-disposizzjoni jezisti in kwantu l-kaptan, bhala l-persuna responsabbli ghall-bastiment, ghandu wkoll ir-rappresentanza ta' sid il-bastiment u jorbot lis-sidien sakemm ma jmurx oltre l-obbligi u d-dmirijiet imposti jew koncessi lilu. Daqstant ighodd <u>in linea generali</u>. Dan il-principju pero` <u>ma japplikax</u> meta jsir *charter* ta` l-bastiment b`mod li johrog mill-kontroll tas-sid, bil-kaptan u l-crew jinhatru mic-*charterer*. Meta sid il-bastiment ghandu l-kontroll effettiv, tramite l-kaptan, dan jista' u ghandu jigi kunsidrat bhala l-"*carrier*" hlief f'dawk l-okkazjonijiet meta c-cirkostanzi jkunu juru li dan mhux il-kaz. Din pero` hija eccezzjoni ghar-regola u bhala tali hu mistenni li meta sid il-bastiment jallega sitwazzjoni simili, trid tingieb prova cara u inekwivoka, li turi li r-responsabbilita` ma hijiex tieghu.

Fin-nota tieghu, l-attur jirreferi wkoll ghall-**<u>Art 1031 tal-Kap 16</u>**.

Huwa evidenti mill-mod kif tfasslu l-kawzali u t-talbiet illi dik attrici hija kawza fejn l-attur qed jimputa *culpa aquiliana* lill-konvenuti –solidament jew min minnhom – ghad-danni li jallega li sofra bhala konsegwenza tal-hsara li l-*Capitan San Marco* garrab fil-Bajja ta` Marsaxlokk fil-lejl ta` bejn it-13 u l-14 ta` Dicembru 2005.

L-**Art 1031 tal-Kap 16** jistabilixxi illi "*kull wiehed iwiegeb ghall-hsara li tigri bi htija tieghu*". Din in-norma tal-ligi fil-kamp tar-responsabilita` akwiljana tiskatta l-principju illi min ikun l-awtur tal-hsara huwa obbligat jaghmel tajjeb ghall-konsegwenzi negattivi li l-att igib mieghu.

Il-ligi taghna ma taghtix tifsira ta` *culpa* izda bhala effett tal-**Art 1032(1) tal-Kap 16** tidentifikaha bhala mgieba fejn jirrizulta nuqqas ta' prudenza, nuqqas ta' diligenza u nuqqas ta' hsieb tal-*bonus paterfamilias.* Din id-disposizzjoni tikkorrispondi fil-kamp penali mal-Art 225 tal-Kap 9 li jitkellem dwar imgieba gejja minn nuqqas ta' hsieb, minn traskuragni, jew minn nuqqas ta' hila fl-arti jew professjoni, jew minn nuqqas ta' tharis tar-regolamenti.

Huwa pacifiku fil-gurisprudenza taghna illi "*min ifittex ghad-danni jrid jipprova mhux biss l-att jew ommissjoni kolpuza izda li dak l-istess att jew ommissjoni ghandhom konnessjoni ta' kawza u effett mad-danni sofferti*" (ara - **Kollez. Vol. XXX. I. 142**).

Huwa wkoll accettat fil-gurisprudenza taghna illi "*l-kolpa fil-kaz ta' fatt dannuz li minnu torigina l-azzjoni akwiljana tavvera ruhha filli wiehed jaghmel att volontarjament u jonqos li jipprevedi l-effett dannuz ta' dak il-fatt meta seta' jipprevedi dak l-effett*" (ara - **Kollez. Vol. XLII. I. 74**). Dan ifisser illi wiehed jehtieg jorbot l-att kolpuz minhabba imprudenza jew nuqqas ta' diligenza mal-prevedibilita` ta' l-event dannuz ; "*prevedibilita` din*

li trid tkun ta' probabilitajiet ragjonevoli u mhux ta' possibilitajiet remotissimi u inverosimili" (ara – **Kollez. Vol. XLVIII. I. 258**). Ikompli jinghad fis-sentenza riportata fil-**Kollez. Vol. XXIV. I. 172**, illi tissussisti l-*culpa* : "*quando vi ha la violazione di un dovere ed una volontaria omissione di diligenza per cui non si prevedono le conseguenze della propria azione od omissione, e si viola il diritto altrui, senza volerlo ed anche senza avvedersene*"

Fis-sentenza taghha tat-18 ta` Awissu 1965 fil-kawza "**Spiteri pro et noe vs Castle"** din il-Qorti (**PA/MCC**) ittrattat id-differenza fuq il-pjan guridiku bejn *culpa aquiliana* u *culpa ex contractu.* In partikolari dwar *culpa aquiliana* rrilevat illi "*il colpa aquiliana tikkorri meta d-dannu jigi kagonat f'rapport extra-kontrattwali, cioè tillimita ruhha ghal fatt tal-bniedem bhala ksur tad-dover ta' protezzjoni jew ta' dover in generali tan-"neminem laedere" kombinat man-negligenza taht l-art. 1075, 1076 tal-Kodici …* Dwar il-grad ta` *culpa*, il-Qorti fissritu bhala *`dak il-grad ta' colpa li jonqos mill- "istandard" ta' diligenza tal-"bonus pater familias".*

4. Oneru tal-prova

Hu kompitu tal-Qorti li mill-indagini u ezami tal-provi akkwiziti tasal biex tistabilixxi l-fondatezza tat-talbiet attrici, wara li tkun qieset il-linja difensjonali li jkunu hadu l-konvenuti. Huwa principju fondamentali tal-ligi rikonoxxjut bl-**Art 561 tal-Kap 12** illi l-obbligu tal-prova ta` l-fatt imiss dejjem lil min jaghmel l-allegazzjoni ta` dak il-fatt. Kwindi l-oneru tal-prova huwa mixhut fuq l-attur : *onus probanti incumbit ei qui dicit non ei qui negat.*

Fil-kawza tal-lum, il-kumpless tal-provi kien ikkaratterizzat minn verzjonijiet kontrastanti dwar l-akkadut li taw il-partijiet. Fuq spallejn il-Qorti huwa ripost il-kompitu li ssib *tarf tal-kobba*. F`cirkostanzi bhal dawn u cioe` meta l-Qorti tkun rinfaccjata b`verzjonijiet

konfliggenti, il-kaz bosta drabi jirriduci ruhu ghal wiehed ta’ kredibilità u verosomiljanza tal-versjonijiet.

Fis-sentenza ta` din il-Qorti fil-kawza “**Bugeja vs Meilak**” (**PA/TM**) deciza fit-30 ta` Ottubru 2003 kien citat bran mis-sentenza li l-istess Qorti (**PA/MCC**) kienet tat fl-24 ta’ Novembru 1966 fil-kawza “**Farrugia vs Farrugia**”. Hemm kien riaffermat il-principju illi l-konflitt tal-provi huwa fatt li l-Qrati jridu minn dejjem ikunu lesti ghalih. F`sitwazzjoni ta` dik ix-xorta, li l-Qorti trid taghmel huwa illi tezamina jekk xi wahda miz-zewg versjonijiet fid-dawl tas-soliti kriterji tal-kredibilità u specjalment dawk tal-konsistenza u verosimiljanza, ghandhiex teskludi lill-ohra, anke fuq il-bilanc tal-probabilitajiet u tal-preponderanza tal-provi ghax dawn, f’kawzi civili, huma generalment sufficjenti ghall-konvinciment tal-gudikant.

Din il-Qorti trid tghid illi fil-kaz tal-lum, hemm cirkostanzi **partikolari** relatati mal-ubikazzjoni tal-bastimenti fil-Bajja ta` Marsaxlokk fil-waqt tal-incident, u ma` l-kondizzjonijiet tat-temp (specjalment tar-rih), u allura fatti **oggettivi** li, fil-fehma tal-Qorti, se jiswew sabiex tkun tista` tizen l-assjem tal-provi, `il hinn minn apprezzament riduttiv ta` stqarrijiet kontrastanti.

5. Konkluzjonijiet

It-tesi tal-attur hija fil-lejl ta` bejn it-13 u l-14 ta` Dicembru 2005, inqatghet il-katina tal-hadid li kienet tghaqqad il-baga tal-*Gran Michelangelo* ma` qiegh il-bahar. Mal-baga kien marbut mill-pruwa l-*Gran Michelangelo.* Il-katina nqatghet ghax kienet mgherrija. Wara l-*Gran Michelangelo* mar fuq il-*Capitan San Marco*, li ma felahx fuqu t-toqol tad-dghajsa l-ohra, bil-konsegwenza li nqatghu l-hbula tal-*Capitan San Marco.* Dan tal-ahhar inqabad mal-*Gran Michelangelo* u t-tnejn spiccaw qabdu bejniethom lill-*Ocean Lady.*

It-tesi tal-konvenuti hija fil-maltemp li nqala` matul dak il-lejl partikolari, il-*Gran Michelangelo* u l-*Capitan San Marco,* it-tnejn li huma, nhallu mill-irmiggi taghhom u spiccaw inkaljaw f`xulxin, bid-differenza illi, skond il-konvenuti, il-*Gran Michelangelo* *"ccaqlaq"* (kliem il-konvenuti) mill-parti tal-irmigg ta` qiegh il-bahar minghajr htija tal-konvenuti, waqt li l-*Capitan San Marco* nhall ghaliex qata` c-cimi billi, skond il-konvenuti, ma kienux idoneiji, u kwindi bi htija tal-attur. Sa ma spiccaw fil-*Maghluq,* l-*Ocean Lady* inqabad bejn il-*Gran Michelangelo* u l-*Capitan San Marco.*

Biex tasal ghal liema mit-tesijiet hija l-aktar verosimili u probabbli, il-Qorti trid tqis l-assjem tal-provi. Qalb stqarrijiet kontrastanti, trid tfittex dak illi huwa l-aktar attendibbli. Ma tasalx ghal accertament tajjeb, jekk toqghod tfittex id-dettall u l-irqaqat. Id-dinamika ta` incident, imbaghad incident fuq il-bahar, bejn tliet dghajjes minghajr nies fuqhom, ghax kienu ormeggjati, tiehu xejra partikolari. Il-posizzjoni tal-impatti – pruvati jew presunti – ghandha importanza relattiva ghaliex dak il-hin, taht rih qawwi, u bl-imbatt, l-andatura tad-dghajjes tista` tiehu xejra differenti minn dak li wiehed jista` janalizza, jifhem, jirraguna jew jissupponi. U huwa fatt illi l-bahar huwa mprevedibbli. Bidla fis-sahha tar-rih jew fid-direzzjoni tieghu taghmel id-differenza – kif gara fil-kaz tal-lum. U man-natura ma hemmx logika ; ghandu jkun hemm biss prudenza, galbu, previdenza u fuq kollox diligenza. Il-Qorti qeghda tghid dan kollu sabiex twiegeb mill-ewwel ghall-herqa – kwazi esagerata – li wrew il-partijiet fin-noti taghhom sabiex kwazi kwazi litterament "*jippjantaw*" id-dinamika tal-incident donnhom fuq xi *drawing board.* Il-provi jrid jitqiesu fil-kuntest taghhom. Fehmiet abbazi tal-provi jridu jigu espressi. Pero` r-responsabilita` ma tigix determinata fuq supposizzjoni, ipotesi jew possibilita`. Tigi stabbilita fuq provi verosimili u attendibbli li jirrendu d-determinazzjoni tar-responsabilita` probabbli – naha jew ohra –

specjalment meta tkun sorretta minn element qawwi ta` oggettivita`.

Din il-Qorti taghti affidament lix-xiehda ta` Raymond Bugeja ("Bugeja"). Ambigwa kienet ir-reazzjoni tal-konvenuti ghax-xiehda tieghu. Min-naha wahda, jippruvaw jitfghu dell fuq il-kredibilita` tieghu semplicement ghaliex ighidu li Raymond Bugeja jigi hu l-mara tal-attur. Min-naha l-ohra, il-konvenuti ma joqghodux lura milli jiccitaw mix-xiehda ta` Bugeja meta, fil-fehma taghhom, tkun taghti sostenn lill-verzjoni taghhom. Il-konvenuti jridu jaghzlu : jew dak li xehed Bugeja huwa attendibbli jew mhuwiex ; ma hemmx triq tan-nofs. Din il-Qorti tghid li Bugeja huwa xhud kredibbli. Kien l-ahhar xhud li ra d-dghajjes qabel l-incident. U l-ewwel xhud li ma lemahx aktar id-dghajjes fejn kien rahom l-ahhar.

Bugeja jsemmi tliet *time frames* : l-10.00 p.m. : sa dak il-hin, id-dghajjes kienu fil-posizzjoni li hallewhom il-partijiet ; is-1.00 a.m. : dak il-hin osserva illi l-*Gran Michelangelo* kien iccaqlaq mill-posizzjoni tieghu waqt li l-*Capitan San Marco* kien ghadu f`postu ; u l-5.00 a.m. meta ma rax aktar id-dghajjes fejn kien halliehom l-ahhar. Dwar it-tieni *time frame* il-konvenuti jikkummentaw a fol 846 illi dak li ra Bugeja jaghti ragun lilhom fis-sens, skond il-konvenuti, illi Bugeja ra lill-*Gran Michelangelo* diehel `il gewwa fil-hin li l-*Capitan San Marco* kien ghadu f`postu, li jfisser li d-direzzjoni tal-mewg kienet min-Nofsinhar, li ghall-konvenuti ma setax ikun mod iehor ghaliex il-*Gran Michelangelo* qatt ma mar lejn il-*Capitan San Marco*

L-osservazzjonijiet ta` Bugeja ma sarux b`kumbinazzjoni jew b`kapricc izda ghax kellu interess <u>dirett</u> mhux daqstant fil-*Capitan San Marco* izda fid-dghajsa tieghu *Ta` Mattew* li kienet ormeggjata fil-prossimita` tad-dghajjes l-ohra. Mela kien fl-interess tieghu li josserva kollox bl-akbar cirkospezzjoni. Dak kollu li Bugeja rrelata illi ra ma kenitx xi illuzjoni ottika izda

accertament fattwali mhux ta` persuna kwalunkwe izda ta` sajjied ta` esperjenza.

Minn Bugeja nafu li fis-1.00 a.m., il-*Gran Michelangelo* kien iccaqlaq. Skond ir-rapport tat-temp, nafu wkoll li sas-12.45 a.m. kien hemm rih qawwi gej mil-Lvant u li dar Xlokk sas-1.45 a.m. Li kieku l-ormeggi tal-*Gran Michelangelo* u tal-*Capitan San Marco* inqatghu (kif isostnu l-konvenuti) flimkien jew fl-istess waqt, bir-rih kif kien dak il-hin li Bugeja rrelata dak li kien ra, it-tnejn kienu jispiccaw mhux fil-*Maghluq* izda mal-waterpolo pitch ta` Marsaxlokk.

Din il-Qorti hija konvinta li l-qtugh tac-cimi taz-zewg dghajjes ma sehhx fl-istess waqt, kif jallegaw il-konvenuti, izda fi zminijiet differenti, bil-*Gran Michelangelo* jaqta` l-ewwel.

Il-*Gran Michelangelo* qata` l-ewwel meta r-rih kien Lvant / Xlokk. Ma marx pero` lejn il-pitch tal-waterpolo izda qorob lejn il-*Capitan San Marco.* Nafu li l-*Gran Michelangelo* kien qieghed jiddriftja bil-maga marbuta mal-irbit tal-pruwa u mal-baga bicca sewwa mill-katina li kienet inqatghet. Hekk kif dar ir-rih ghal Nofsinhar – nafu li dan kien wara s-1.45 a.m. u allura mhux wisq wara li l-*Gran Michelangelo* qata` c-cimi – sab l-ostakolu kostitwit mill-*Capitan San Marco.* Mela filwaqt illi din il-Qorti teskludi li z-zewg dghajjes qatghu c-cimi fl-istess waqt, filwaqt illi tqis bhala probabbli li l-*Gran Michelangelo* qata` c-cimi l-ewwel meta r-rih kien Lvant / Xlokk, tghid illi l-iskontru mal-*Capitan San Marco* sehh meta r-rih kien Nofsinhar.

Huwa accertat illi d-dghajjes ma spiccawx hdejn il-pitch tal-waterpolo ta` Marsaxlokk izda fil-*Maghluq.* Ghalkemm kollox possibbli, il-probabilita` hi li d-dghajjes kienu jispiccaw hdejn il-pitch tal-waterpolo ta` Marsaxlokk li kieku fil-hin tal-iskontru, ir-rih kien gej mix-Xlokk / Lvant.

Biex id-dghajjes spiccaw fil-*Maghluq* il-probabilita` hi li meta l-*Gran Michelangelo* qata` c-imi tal-*Capitan San Marco* u sar l-impatt, l-incident gara meta r-rih qawwi kien gej min-Nofsinhar. Hemm ix-xiehda din id-darba ta` Dieter Achtelstetter li jaghti l-hin approssimattiv li fih sema` d-daqqa f`nofs il-bajja meta r-rih kien min-Nofsinhar. Id-daqqa u d-direzzjoni tar-rih huma fatti mhux illuzjoni.

Din il-Qorti sejra tkompli tinsisti fuq l-ipotesi prospettata mit-tesi tal-konvenuti illi l-*Gran Michelangelo* u l-*Capitano San Marco* flimkien inqatghu minn mal-irmigg taghhom, u dan fil-kuntest ta` dak li qal l-attur bil-maqlub. Din il-Qorti taccerta lill-partijiet illi hasbet fit-tul dwar dan l-aspett importanti tad-dinamika tal-incident u tghid b`konvinzjoni illi l-verzjoni tal-fatti kif prospettata mill-attur hija aktar versosimili minn dik tal-konvenuti.

Li kieku z-zewg dghajjes telqu flimkien minn fuq l-irmigg taghhom, bir-rih jonfoh qawwi mil-Lvant / Xlokk kienu jispiccaw hdejn il-pitch tal-waterpolo ta` Marsaxlokk. Mhux hekk kien il-kaz. Li kieku t-tnejn flimkien
Qatghu c-cimi meta r-rih kien min-Nofsinhar, il-probabilita` hija li ma kienx ikun hemm habta – lanqas mal-*Ocean Lady.*  Il-Qorti terga` taghmel riferenza ghall-posizzjoni li kienu d-dghajjes fil-bajja qabel l-incident. Bil-*Gran Michelangelo* posizzjonat `il quddiem mill-*Capitano San Marco,* u bit-tnejn mhux marbuta, il-probabilita` kienet tkun, bir-rih min-Nofsinhar, li kienu jevitaw lil xulxin ghax ir-rih kien qed jonfoh minn fuq il-bokka tal-bajja lejn il-*Maghluq.* Il-*Capitano San Marco* kien jitlaq `il quddiem u *se mai* il-*Gran Michelangelo* kien jaghmel l-istess pero` kien jibqa` wara.  Din il-Qorti terga` tghid kollox huwa possibbli pero` hi trid tiddeciedi fuq il-probabbli.

Il-konvenuti ghamlu sforz qawwi biex jisiltu prova tar-ragunijiet taghhom b`riferenza ghall-posizzjoni tal-hsarat.  Din il-Qorti tghid illi f`dawk il-kondizzjonijiet tat-temp hazin li kienu dakinhar huwa prattikament difficli

tghid *fejn habat ma` xiex*. Nafu zgur fic-cert – ghax dan ikkostatu l-Qorti stess de visu waqt l-access – illi l-hsarat – specjalment tal-*Capitan San Marco* – kienu estensivi. Wiehed jista` jaghmel lista ta` ipotesijiet pero` dawk mhumiex provi.

Id-dinamika imfissra mill-attur taghti affidament. Il-*Gran Michelangelo* fuq quddiem, *wara* li nqatghet il-katina tal-irmigg tieghu, mar fuq l-irmigg tal-*Capitan San Marco.* Billi r-rih lahaq dar ghal Nofsinhar, l-uniku direzzjoni li seta` jiehu l-*Gran Michelangelo,* b`li jsib quddiemu, kien li jmur lejn il-*Maghluq.* Il-*Gran Michelangelo* garr mieghu l-irbit li kellu mill-pruwa mal-baga u dak li fadal marbut mill-katina mal-baga tieghu. L-assjem tal-provi juri illi fil-hin li l-*Gran Michelangelo* beda sejjer lejn Nofsinhar, wara li r-rih bidel id-direzzjoni, il-*Capitan San Marco* kien ghadu mal-irmigg tieghu. L-impatt kien qawwi, anzi qawwi hafna, u cioe` tal-*Gran Michelangelo* jidhol fuq il-*Capitan San Marco.* Minn hemm `il quddiem il-konsegwenzi huma ben noti. Il-hbula li kienu marbuta mal-pruwa tal-*Capitan San Marco* nstabu fuq il-*Gran Michelangelo* wara l-incident aktar tard fil-jum qalb *debris* ta` hbula ohra u wires. Ir-ritratti esebiti juru kjarament l-effetti tal-iskontru u kif spiccat involuta l-*Ocean Lady.*

Stabbilit u accertat illi d-dinamika tal-incident kif ippruvata mill-attur hija aktar verosimili minn dik prospettata mill-konvenuti, din il-Qorti sejra tghaddi ghall-accertament tar-responsabilita`.

Il-konvenuti ma ddefendewx ruhhom mill-azzjoni attrici billi nvokaw il-*force majeur* u kwindi l-Qorti sejra tiddeciedi jekk l-incident u l-konsegwenzi tieghu kienux frott ta` negligenza.

Il-konvenuti jiddefendu l-posizzjoni taghhom billi jghidu li l-hbula li ghazel l-attur biex jorbot bihom il-*Capitan San Marco* mal-baga tieghu kienu rqaq, mhux

tajbin ghal dak l-uzu, minghajr protezzjoni u f`qaghda skadenti. Jekk wiehed iwarrab fil-genb dak li xehdu persuni – direttament jew indirettament – relatati mal-partijiet, mhux hekk qalu l-esperti. Skond l-Ing. Amato, il-*Capitan San Marco* kellu *double mooring system*. Il-habel irqieq li dwaru saret insistenza mill-konvenuti kien il-*preventor rope* mhux il-*mooring rope*s. L-Ing Amato sab illi wiehed mill-hbula tal-*Capitan San Marco* li kien ta` 100 mm kien f`kondizzjoni tajba bizzejjed biex jiflah ghall-kondizzjonijiet tar-rih u tal-bahar. Il-Kaptan Jimmy Dalli esprima fehma diversa. Din il-Qorti tirrileva biss li l-Kaptan Dalli fassal l-opinjoni tieghu fuq ritratti mhux fuq kostatazzjoni *de visu.* Il-hbula ta` l-*Capitan San Marco* kienu ghadhom kollha fuq il-bastiment meta sar l-access.

Min-naha l-ohra, huwa fatt stabbilit u accertat illi kienet il-katina tal-irmigg tal-*Gran Michelangelo* li *gave way* ghax wahda (jew aktar mill-holoq) cediet. A fol 841, il-konvenuti jaccettaw illi *Gran Michelangelo* baqa` marbut mal-irmigg tieghu, u ccaqlaq biss ghaliex il-katina tieghu cediet minn holqa partikolari madwar 30 metru katina `l isfel fl-irmigg ta` qiegh il-bahar. Bla ma tidhol f'`ebda kwistjoni ta` *strict liability* ghax mhuwiex il-kaz din il-Qorti tghid illi kieku tassew kien hemm previdenza mwettqa fil-prattika wiehed kien isib illi dik il-katina ma kenitx fi stat tajjeb. Din il-Qorti ghandha quddiemha r-ritratti tal-katina maqtugha u l-fehmiet tal-esperti. U din il-Qorti *in piena autonomia* tghid illi dik il-katina fl-istat li rrizultat kienet qeghda tistieden l-inkwiet u dak l-inkwiet wasal – b`xorti hazina ghal kulhadd specjalment ghall-partijiet. Is-sadid ma kienx jinkwieta daqstant lil din il-Qorti ; del resto si trattava ta` hadid immers *in acqua salata.* Pero` holoq miksura huwa inaccettabbli – bl-akbar rispett ghall-fehma tal-esperti tal-konvenuti. U kienu l-holoq difettuzi jew miksura li gabu fix-xejn is-sahha tal-katina kontra l-forza tan-Natura – mhux bil-maqlub !

In kwantu ghar-<u>responsabilita`</u> tal-konvenuti, din il-Qorti teskludi li jista` jkun hemm responsabilita` solidali stante li fil-kaz tal-lum ma jirrizultawx il-

parametri stabbiliti mil-ligi ghal responsabilita` ta` dak it-tip. In aggunta, din il-Qorti ghandha rasha mistrieha ghal kollox illi ma tistax issib responsabilita` ghall-akkadut la fil-bastiment *Gran Michelangelo* u lanqas fis-sidien tieghu propju ghaliex irrizulta bl-aktar mod <u>car u inekwivoku</u> illi kull ma gara dak il-lejl ta` bejn it-13 u l-14 ta` Dicembru 2005 ma kienx dovut ghal xi nuqqas da parti tal-bastiment jew tas-sidien tieghu, izda li <u>kull ma gara kien dovut unikament ghal nuqqas ta` l-konventa Fish and Fish Limited</u>, li rrizulta li kienet l-operatur tal-*Gran Michelangelo* u kellha l-kontroll effettiv (bin-nies taghha) ta` dak il-bastiment. Mhux biss izda Fish and Fish Limited kellha wkoll il-kontroll effettiv u l-piena responsabilita` tal-irmigg li maghha rabtet il-*Gran Michelangelo.* Tant hekk huma l-fatti accertati illi Fish and Fish Limited taccetta (ara fol 843) li meta n-nies taghha ezaminaw l-irmigg sabu li kien tajjeb ; fir-realta` mhux hekk kien il-kaz ghaliex sehh l-incident de quo. Irrizulta li l-katina li kienet qeghda tghaqqad il-baga ma` qiegh il-bahar kienet difettuza. U matul dak il-lejl il-katina nqatghet mhux bi sfortuna jew minhabba l-maltemp izda ghaliex ma kenitx mizmuma tajjeb kif seta` jigi kostatat. Huwa ghal kollox inutili li Fish and Fish Limited twahhal fl-ghaddasa li kellhom il-kompitu li jaccertaw l-ovvju ghaliex tibqa` hi responsabbli – kollha kemm hi – ghal dak kollu illi l-haddiema taghha naqsu milli jaccertaw u jirrimedjaw. Il-Qorti ma ssib l-ebda htija fl-attur ghall-incident u ghall-konsegwenzi tieghu.

Ikkunsidrat :

III. <u>Danni</u>

1. <u>Pretensjoni</u>

L-attur qieghed jippretendi risarciment ta` danni konsistenti fl-ispejjez involuti fit-tiswija tal-*Capitan San Marco* u t-telf li jallega illi garrab meta kien privat mill-uzu tal-yacht ghan-negozju tieghu.

2. **Provi**

Ghar-rigward ta` l-ewwel *head of damages* l-atturipprezenta stima tal-ispiza nvoluta sabiex issir it-tiswija tal-*Capitan San Marco.* L-istima ggib id-data tat-22 ta` Gunju 2006 u hija markata Dok AF3 (ara fol 8 u 9). L-ammont komplessiv huwa **Lm 99,276.70c**.

Kien prezentat ukoll affidavit tal-Ing. Amato datat 8 ta` Ottubru 2008 (ara fol 322 sa fol 327). Dwar il-hsara tal-*Capitan San Marco* jghid hekk –

I refer to an estimate prepared by myself on the 23rd June 2006 annexed hereto and marked JA11 together wirh various quotations that accompany this estimate. This document is a result of various consulations carried out myself with various local and foreign companies in order that I would be abele to provide a comprehensive estimate of the equipment that would need to be purchased to replace the damaged equipment that was found on the Capitan San Marco together with an estimate of the manual work required to bring the Captan San Marco to its previous workable state.

I declare that the quotations reflect the market value at the time of the report i.e. 23rd June 2006. With the current market conditions the estimates indicated indicated in the aforementioned reports including costs of raw materials, labour costings and man hours have without doubt increased. The report of the 23rd June 2006 quotes a final figure of Lm 100,000 (equivalent to circa €232,937). I would say all figures indicated in the report have increased by approximately 40% excluding VAT.

Ghar-rigward ta` t-tieni *head of damages* l-attur xehed illi bil-*Capitan San Marco* huwa kien jaghmel negozju ta` *chartering* u tahrig ta` *cadets*. Fl-2004, l-attur ighid illi kellu dhul ta` US$ 782,187.36 (jew **<u>€543,879.66</u>**) minn *chartering* bi nhar u bil-lejl, minn *commissions* mill-bejgh tal-bar, mill-iskola tal-ibburdjar u minn kiri tal-yacht ghall-gbid ta` *films* u reklamar. Biex isostni dik il-figura pprezenta d-Dok AV15 sa AV18. L-attur gie Malta mil-Libanu fix-xahar ta` Mejju 2005. Sas-27 ta` Novembru 2004 (ara fol 739 u fol 740) il-yacht kienet propjeta` bi shab bejnu u huh Jacques Fremal. B`effett minn dik id-data, id-dghajsa saret propjeta` tal-attur wahdu. Fil-Libanu l-attur ma kienx ihallas taxxa ghaliex din kienet tithallas minn kumpannija li l-ahwa Fremal kellhom bejniethom.

3. <u>Quantum</u>

Abbazi ta` dak li qieghed jinghad mill-attur fin-nota ta` osservazzjonijiet tieghu (ara fol 810), il-**<u>quantum</u>** tad-danni pretiz mill-attur jammonta bhala **<u>minimu</u>** ghal **<u>€869.991.32</u>** : in kwantu ghal €326,111.66 ghat-tiswija tal-bastiment, somma kalkolata fuq il-prezz fis-suq tat-tiswija ghall-2006 awmentata b`40% ; u in kwantu ghal €543,879.66 bhala telf ta` qligh ghal sena wahda, figura kalkolata fuq id-dhul tal-2004.

4. <u>Dritt</u>

Bhala regola, id-danneggjat ghandu d-dover li jaghmel dak kollu li hu ragjonevoli biex inaqqas il-hsara konsegwenti ghall-fatt illecitu [**<u>Kollez. Vol. XL.II.653</u>**]. Jibqa' pero' dejjem il-fatt illi ma huwiex obbligat illi jitghabba b'pizijiet biex inaqqas il-hsara [**<u>Kollez. Vol. XXXVIII.I.249</u>**]. Regola ohra daqstant iehor importanti hija li d-danneggjat ghandu jedd tar-*restitutio in integrum* b`mod li jirreintegra l-patrimonju tieghu minn kull

konsegwenza ekonomika tal-event dannuz [ara – "**Zammit vs Calleja**" – Qorti tal-Appell Inferjuri – 12 ta` Jannar 1977]. Kif qalet din il-Qorti fis-sentenza taghha tad-9 ta` Jannar 1973 fil-kawza "**Borg pro et noe vs Muscat**", "*l-iskop tal-hlas tad-danni huwa dak li terga' tpoggi lil min ikun soffrihom fil-posizzjoni daqs li kieku huwa ma gralu xejn*".

Fin-nota ta` osservazzjonijiet tieghu, l-attur jaghmel riferenza ghall-**Art 1045 tal-Kap 16** li jittratta l-mod kif ghandhom jitqiesu d-danni. Is-subartikolu (1) huwa rilevanti meqjus il-mertu tal-kawza tal-lum. Skond din id-disposizzjoni, id-danneggjant irid iwiegeb relattivament ghall-kaz tal-lum : (a) ghat-*telf effettiv li l-egħmil tagħha jkun ġieb direttament lill-parti li tbati l-ħsara,* (b) *l-ispejjeż li din il-parti setgħet kellha tagħmel minħabba l-ħsara,* u (c) *it-telf tal-paga jew qligħ ieħor attwali.* Hemm ukoll l-**Art 1135 tal-Kap 16** li jistabilixxi illi "*id-danni li ghandhom jithallsu lill-kreditur huma, b' mod generali, ghat-telf li jkun bata u l-qligh li jkun gie mtellef*".Fil-kaz ta' danni *ex culpa* ir-responsabilita` hi limitata ghal dawk id-danni li setghu jkunu prevedibbli mid-debitur (ara **Kollez. Vol. XXIX.I.927**)

Torrente ("*Manuale di Diritto Privato*", 11 Ed., pag. 652) jirrikonoxxi illi "*la valutazione del danno puo` essere particolarmente laboriosa … E` giusto, pertanto, che al giudice sia attribuito in materia … un ampio potere equitativo*". Anke fis-sistema guridika taghna, lill-gudikant hija rikonoxxjuta latitudini u diskrezzjoni dwar il-mod kif jasal ghal-likwidazzjoni tat-telf inkluz illi jdur ghal kriterji ta` ekwita`. Fis-sentenza ta` din il-Qorti tad-9 ta` Gunju 1972 fil-kawza "**Borg vs Valenzia noe**" kien inghad b`riferenza ghall-**Art 1045 tal-Kap 16** illi "*din id-disposizzjoni necessarjament u logikament thalli hafna fid-diskrezzjoni prudenzjali tal-gudikant*".

Kull konsegwenza patrimonjali negattiva trid tigi kalkolata skond parametri **oggettivi** ghaliex iregi l-

principju *"compensatio lucri cum danno"*. Fis-sentenza riportata fil-**Kollez. Vol XXXV.III.615**, kien rikonoxxjut b`riferenza ghal dak li kienet qalet il-*Corte di Cassazione* Taljana illi "*vi hanno casi in cui, non potendosi avere mezzi istruttori, e` rimesso al magistrato il valutare 'ex aequo et bono' secondo i dettami della sua ragione e coscienza, l'ammontare del danno al risarcimento del quale taluno fu condannato*". Il-gudikant irid iqis illi l-attur huwa obbligat illi jressaq kull prova dwar fatti li jkun edott minnhom ghall-iskop tad-determinazzjoni tat-telf. Fl-istess waqt il-gudikant, fuq l-iskorta tal-fattispeci tal-kaz, irid jipprovdi motivazzjoni ta` dak li ragonevolment wasslu ghal-likwidazzjoni tal-*quantum debeatur* (ara **Kollez. Vol. XXIX.I.1285**).

5. Likwidazzjoni

i) Spejjez tat-tiswija

Id-danni taht dan il-*head of damages* huma ben dokumentati u mhumiex kontradetti. Din il-Qorti sejra toqghod fuq l-ammont arrotondat ta` Lm 100,000 bhala figura basi. Billi l-uzu tad-dghajsa huwa ghal fini ta` negozju, din il-Qorti mhix sejra zzid it-taxxa fuq il-valur mizjud mal-quantum tal-ispejjes tal-tiswija. Fl-istess waqt, din il-Qorti ma taqbilx mat-*top up* ta` 40% li ghamel l-Ing. Amato ghaliex tqisu arbitrarju. Din il-Qorti taghzel li toqghod fuq kriterji oggettivi. Tifhem li l-attur seta` ma kellux flus mnejn johrog minn gewwa biex jaghmel it-tiswija tad-dghajsa. Tifhem ukoll li ma setax ikun pretiz mill-attur li jmur jiddejjen biex isewwi d-dghajsa. Ghalhekk l-ekwita` li hija kriterju ewlieni fil-likwidazzjoni tad-danni titlob illi l-figura basi ta` Lm 100,000 tigi aggustata skond l-Indici tal-Inflazzjoni mahrug mill-Ufficcju Nazzjonali tal-Istatistika. L-istima saret fl-2006. Dik is-sena l-Indici tal-Inflazzjoni kien juri l-figura ta` 703.88. L-Indici ghas-sena 2013 ghadu mhux pubblikat. L-Indici ghall-2012 kien 810.16. Jekk wiehed joqghod fuq il-figura tas-sena l-ohra, effett tal-inflazzjoni, l-ispejjez tat-tiswija minn Lm 100,000

telghu ghal Lm 115,099. Biex taghti kont tal-inflazzjoni ghas-sena korrenti, il-Qorti sejra taggusta *arbitrio boni viri* l-figura ghal Lm 116,000 ekwivalenti ghal **€270,207**. Hija din is-somma li din il-Qorti sejra tillikwida bhala danni ghall-ispejjez tat-tiswija tal-*Capitan San Marco.*

ii) Telf ta` dhul

Fl-affidavit tieghu tal-25 ta` Marzu 2009 (fol 374 sa fol 376) l-attur fisser kif u ghaliex wasal biex ghamel talba ghal kumpens minhabba telf ta` negozju minhabba li kien privat mill-uzu tad-dghajsa fl-ammont ta` US$ 782,187.36. Ighid l-attur illi l-*Capitan San Marco …formed part of a business devoted to sea and maritime tourism which represented my sole source of income. Since the date of the incident i.e. 13th December 2005, I have been unable to operate my vessel.* Minn qari akkurat ta` dan l-affidavit jirrizulta li dik il-figura hija mahduma fuq ir-*revenue* generat fl-2004.

Irrizulta li l-attur kien jopera bid-dghajsa fil-Libanu. Telaq mil-Libanu fl-2005 u gie Malta f`Mejju ta` dik is-sena. L-incident in kwistjoni gara f`Dicembru 2005. Irrizulta wkoll (ara fol 703) li d-dghajsa kienet propjeta` bi shab ma` huh Jacques Fremal fuq bazi ta` nofs kull wiehed. Saret propjeta` tal-attur wahdu b`effett mis-27 ta` Novembru 2004. Jacques Fremal miet fis-7 ta` Jannar 2005.

Jirrizulta ppruvat illi fl-2004 il-*Capitan San Marco* kien gestit mil-Libanu ghan-negozju. Pero` rrizulta wkoll li sas-27 ta` Novembru 2004, ir-*revenue* li gab l-uzu kummercjali tal-bastiment ma marx ghall-beneficcju tal-attur wahdu ghaliex l-attur kien biss kompropjetarju ta` nofs il-bastiment.

Dan premess ghal fini ta` kjarifika, din il-Qorti tghid illi ma tistax tilqa` t-talba tal-attur skond dan il-*head of damages.*

Skond l-Art 1045 tal-Kap 16, l-attur ghandu jedd jigbor *it-telf tal-paga jew qligħ ieħor* attwali waqt li l-Art 1135 tal-Kap 16 jitkellem dwar *qligh li jkun gie mtellef* li wkoll ifisser qligh attwali. Mela l-ligi mhijiex qeghda tipprospetta risarciment ghal telf ta` qligh potenzjonali.

Issa mill-provi akkwiziti, ghalkemm jirrizulta li fl-2004 il-*Capitan San Marco* iggenera *revenue,* din il-Qorti m`ghandhiex prova ta` dhul attwali li l-bastiment kellu fl-2005. Ma ninsewx : Jacques Fremal ittrasferixxa nofs id-dghajsa lill-attur fis-27 ta` Novembru 2004 ; Jacques Fremal miet fis-7 ta` Jannar 2005 ; l-attur gie Malta matul Mejju 2005 ; u l-incident gara f'Dicembru 2005.

Il-Qorti tistaqsi : jekk tassew il-bastiment hadem matul l-2005, ghaliex ma kenitx prezentata prova tad-dhul tieghu ? Il-probabilita` hi li matul l-2005 il-Capitan San Marco ma ghamilx attivita` kummercjali li wassal ghall-qligh ta` flus. Tinsorgi domanda ohra : Ladarba mhux stabbilit bi prova skond il-ligi d-dhul attwali tal-*Capitan San Marco* matul l-2005, kif qatt jista` l-attur jippretendi li r-*revenue* li gab il-bastiment fl-2004 ikun jikkonstitwixxi ghalih telf attwali ?

Ghalhekk din il-Qorti qeghda tirrespingi l-pretensjoni tal-attur kif dedotta ghaliex hija fattwalment u legalment insostenibbli.

Decide

Ghar-ragunijiet kollha premessi, din il-Qorti qeghda taqta` u tiddeciedi din il-kawza billi –

Tichad l-ewwel eccezzjoni tal-kumpannija konvenuta Fish & Fish Ltd (C14268) u tichad dawk l-eccezzjonijiet l-ohra li jirrigwardaw lill-istess kumpannija konvenuta Fish & Fish Ltd (C14268) .

Tilqa` dawk mill-eccezzjonijiet li jirrigwardaw il-kumpannija konvenuta Soc. G & C S.r.l. u ghalhekk tilliberaha mill-osservanza tal-gudizzju.

Tillibera wkoll mill-osservanza tal-gudizzju lill-bastiment *Gran Michelangelo.*

Tilqa` l-ewwel u t-tielet talbiet limitatament fil-konfront tal-kumpannija konvenuta Fish & Fish Ltd (C14268).

Tilqa` t-tieni talba.

Tilqa` r-raba` talba u tillikwida d-danni tal-attur fl-ammont ta` mitejn u sebghin elf mitejn u seba` Ewro (€270,207).

Tilqa` l-hames talba u tikkundanna lill-kumpannija konvenuta Fish & Fish Ltd (C14268) sabiex thallas lill-attur is-somma ta` mitejn u sebghin elf mitejn u seba` Ewro (€270,207) in linea ta` danni bl-imghax legali b`effett mil-lum.

Tikkundanna lill-kumpannija konvenuta Fish & Fish Ltd (C14268) biex thallas l-ispejjez kollha ta` din il-kawza.

< Sentenza Finali >

---------------------------------TMIEM---------------------------------